

Biografie De vroege jaren van Piet Mondriaan

‘Die lijnen zijn een substituut voor seks’

Nicholas Fox Weber schreef een biografie van Piet Mondriaan. In september hoopt de 70-jarige Amerikaan in Groningen te promoveren op de vormingsjaren van de Nederlandse schilder, die hij beschrijft in *Piet Mondrian's Early Years. The Winding Path to Straight Abstraction*. ‘Als hij met iets overhoop lag, dan was het wel met zijn innerlijke natuur.’

Eric Palmen

Nicholas Fox Weber ontvangt op een druilerige dag in zijn monumentale pand aan de Rue Chomel in het zevende arrondissement, dat kunst en bedrijvigheid ademt. Weber (70) is directeur van de Josef and Anni Albers Foundation in Parijs, die de artistieke nalatenschap van deze Bauhauskunstenaars beheert. Hij schreef biografieën van Le Corbusier en Balthus. Medio september komt hij naar Nederland, waar hij op het Different Lives-congres van het Biografie Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen hoopt te promoveren op *Piet Mondrian's Early Years. The Winding Path to Straight Abstraction*. Weber concentreert zich in het boek op de vormingsjaren van de kunstenaar. Waarom schrijft een Amerikaan de biografie van Piet Mondriaan?

Levenslange fascinatie

“De jaren gaan tellen, ik was als auteur op zoek naar een groot project. Ik vroeg mijn dierbare vriend Nick Serota, oud-directeur van Tate Gallery in Groot-Brittannië, welke grote kunstenaarsbiografie van de twintigste eeuw nog geschreven moest worden. Hij zei dat die van Mondriaan ontbrak. Natuurlijk is die bewering met de recente biografieën van Léon Hanssen en Hans Janssen achterhaald. Je leert in die boeken een diametraal tegenovergestelde Mondriaan kennen. Hanssen stelt Mondriaan voor als een kluzenaar, terwijl Janssen juist de frivole Mondriaan laat zien: de danser, welhaast een womanizer. Het is een cliché om te stellen dat ik met mijn biografie ergens in het midden zit, en dat is ook niet waar. Er is meer aan de hand, vrees ik.”

“Het vooruitzicht me intensief met Mondriaan te gaan bezighouden, maakte me buitengewoon vrolijk, want in feite deed ik dat vrijwel mijn hele leven al. Ik was een jaar of tien. Mijn moeder had een expositie in het Wadsworth Atheneum Museum of Art in Hartford, Connecticut. De opening was zo'n grottemensenbijeenkomst die je als kind verschrikkelijk vindt, dus dwaalde ik van lieverlee door het museum. In een van de zalen zag ik een schilderij dat me volledig in beslag nam. Een harmonische wereld waarin de horizontale en verticale lijnen een magisch verband met elkaar waren aangegaan, een wereld waarin alles klopte. Al mijn muizenissen van die dag verdwenen als sneeuw voor de zon. Ik was extatisch. Puur geluk.”

“Ik heb mijn vader naar die zaal gesleept. ‘Dit

moet je zien!’ zei ik. En mijn vader, graficus, stelde met genoegen vast dat ik als een blok gevallen was voor mijn eerste Mondriaan, *Compositie in blauw en wit* uit 1935.”

“Kunstkriticus Kazuo Akana noemt Mondriaan een Japans kunstenaar. Wij stellen ons een schilder voor als iemand die vanachter zijn ezel zijn model zo goed mogelijk op het linnen probeert te krijgen, geconcentreerd kijkend naar het naakt voor hem. In de westerse kunstgeschiedenis was de afstand tussen de kunstenaar en zijn object altijd dominant. Een Japanse kunstenaar wil niet afbeelden wat hij ziet, maar versmelten met de essentie van zijn object, zijn geest weergeven.”

“Japanse kunst is van nature abstract. Dat is Mondriaan ten voeten uit. In mijn boek probeer ik aan te tonen dat er een natuurlijke ontwikkeling is van de figuratieve periode – die van *Bomen langs het Gein* uit 1905 bijvoorbeeld – naar de abstracte composities met de primaire kleuren. Er is geen Mondriaan deel I en deel II.

‘Ik wil aantonen dat er een natuurlijke ontwikkeling is van de figuratieve naar de abstracte composities’

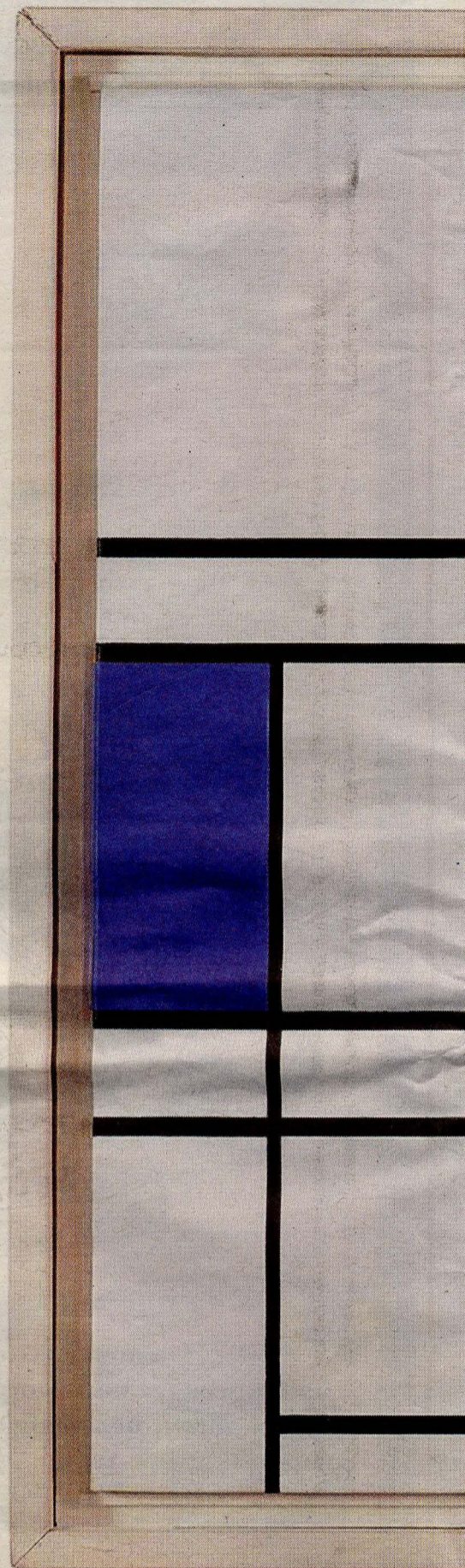
Er is maar één Mondriaan. Die probeer ik zo goed mogelijk te begrijpen.”

Ouweheer

“Ik ben opgegroeid in een huis vol kunst, de geur van verf is mij zeer vertrouwd. Ik realiseer me nu pas hoe uitzonderlijk mijn vader was, die me na die ervaring in het museum kennis liet maken met het oeuvre van Mondriaan. We hadden alle catalogi in huis. Hij was opgegroeid in een orthodox-joods milieu, waarin kunst geen rol van betekenis had. Mijn grootvader was glasnijder, een sensitieve, intelligente man, maar niet ontwikkeld. Mijn vader ontworstelde zich aan dat milieu, verrijkte zijn leven met kunst en gaf die schat aan mij door.”

“In mijn biografie probeer ik af te rekenen met de mythe dat Mondriaan door zijn vader gefrustreerd is om kunstenaar te worden. Die mythe heeft hij waarschijnlijk zelf in het leven geroe-

→ Als kind viel biograaf Weber als een blok voor zijn allereerste Mondriaan: *Compositie in blauw en wit*, 1935. FOTO WADSWORTH ATHENEUM MUSEUM

pen en is klakkeloos overgenomen door zijn eerste biograaf, Michel Seuphor. Het was juist Pieter senior, fervent propagandist van de anti-revolutionaire ideeën van Abraham Kuiper, die bij de koninklijke familie voor zijn zoon een studiebeurs probeerde los te peuteren en zijn eerste huisvesting in Amsterdam regelde, toen hij werd toegelaten tot de Rijksakademie van Beeldende Kunsten aan de Stadhouderskade.”

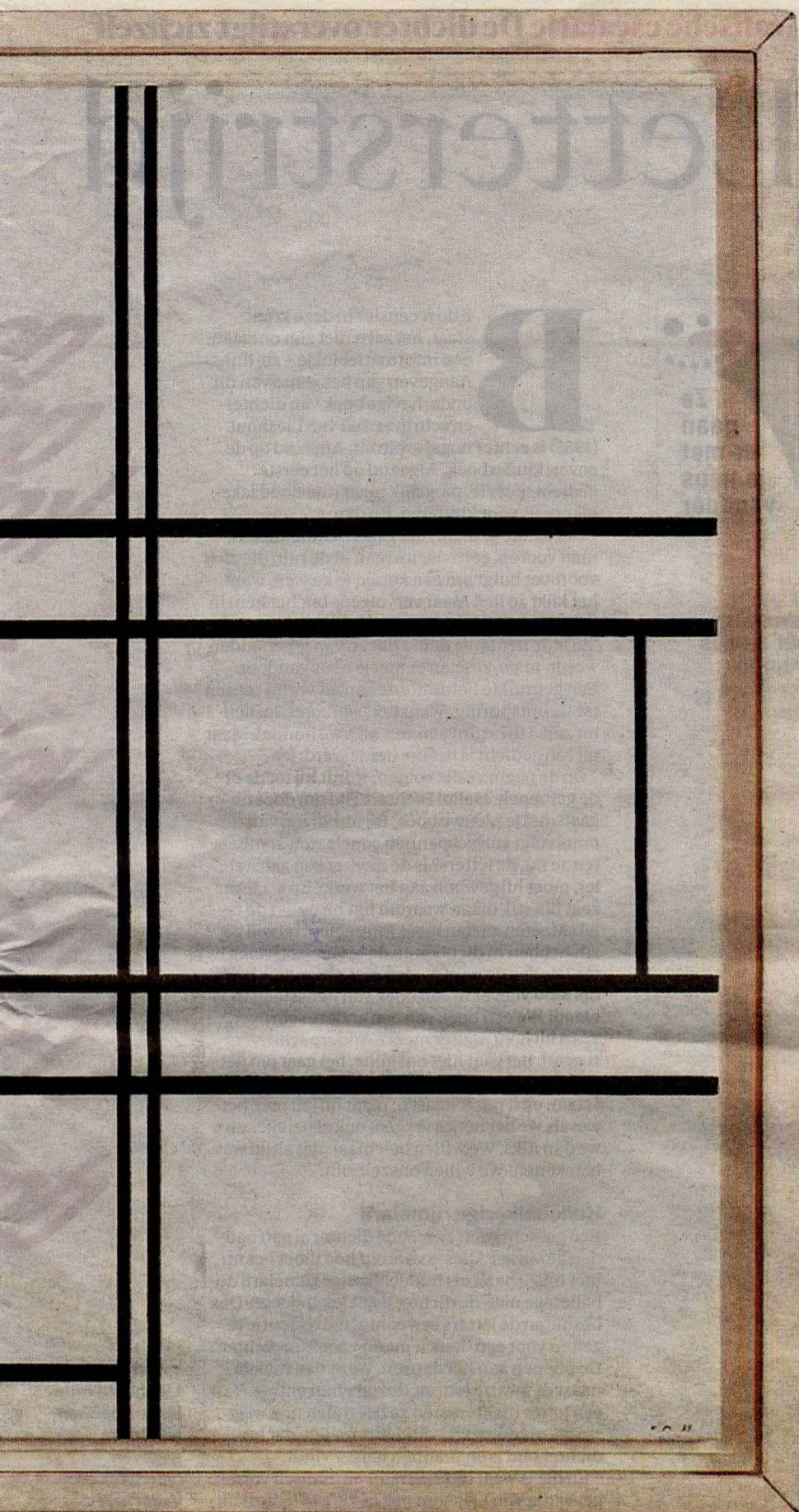
“Mondriaan leek als twee druppels water op zijn vader. Hij was net zo'n buitenstaander die koste wat het kost vasthield aan zijn gereformeerde principes. Koppig, extreem rechtlijnig. Vroeg of laat maakte hij met vrijwel iedereen ruzie, zoals met Theo van Doesburg van De Stijl. Net zijn ouweheer, die problemen kreeg met Kuiper, de ouderlingen in Winterswijk en de directie van het schooltje waar hij les gaf.”

Vreemd verhaal

“Mondriaan was een merkwaardige kerel, dat is zeker. Toen hij in 1904 naar het Brabantse platteland vertrok, was dat in zekere zin een vlucht uit Amsterdam. Een paar maanden na zijn aankomst in Uden kreeg hij bezoek van een heerschap, dat luidruchtig verkondigde een seksuele relatie te hebben gehad met meneer de kunstenaar. Een fantast? Nee, ik geloof het niet, ik denk dat Mondriaan werkelijk een aantal homoseksuele relaties heeft gehad. Zijn beste vriendin, Aletta de Jong, noemde hem aan

Nicholas Fox Weber
Kunstjournalist en directeur van Josef and Anni Albers Foundation.

het einde van haar leven openlijk homoseksueel.”

“Zijn geardheid moet een enorme belasting voor hem zijn geweest – hij groeide op met de God van Calvijn. In zijn Brabantse periode was hij geobsedeerd door de katholieke notie van vergeving. Waarvoor zocht hij absolutie? Wat had hij voor slechts gedaan? Uiteindelijk denk ik dat Mondriaan de vreugde en vervulling die persoonlijke relaties kunnen geven, gesublimeerd heeft in zijn werk. Die horizontale en verticale lijnen zijn een substituuut voor seks.”

“Mondriaan is vaak voorgesteld als een kunstenaar die zich afgekeerd heeft van de natuur, letterlijk. Er is het vreemde verhaal over zijn bezoek aan de kubistische kunstenaar Albert Gleizes, dat je in vrijwel iedere biografie van Mondriaan tegenkomt. Mondriaan staat erop met zijn rug naar het raam te zitten, omdat hij de aanblik van de bomen in het Bois de Boulogne niet kan verdragen. Ik geloof er geen snars van dat hij zo'n weerzin had tegen de natuur. Mondriaan werd erdoor overweldigd. Hij kon de sensatie van al die indrukken – een landschap, een molen die schittert in het ondergaande zonlicht – niet aan. Als hij met iets overhoop lag, was het wel met zijn innerlijke natuur.”

“Voor mij is de magie van Mondriaan dat hij het universum terugbrengt tot de essentie, ont-daan van het tragische, de dagelijkse problemen die je van je innerlijke gemoedsrust beroven. Net als Akana herken ik in Mondriaans werk een

haast buitenaardse sereniteit, gratie – als ik mij dat woord mag permitteren.”

“Je hebt in het leven een zekere onverstoort-baarheid nodig. Als tienjarige was ik al ontvanke-lijk voor die boodschap. Dat is misschien is wel de belangrijkste conclusie van mijn biogra-fie. Je hoeft Mondriaan niet te kennen om hem te kunnen begrijpen.”

De impact van een biografie

Voor biografieconferentie 'Different Lives. Perspectives on Biography in Public Cultures and Societies' van de Rijksuniversiteit Groningen komen van 19 tot en met 21 september 15 mensen van over de hele wereld spreken over de biografiecultuur in hun land. Nigel Hamilton (biograaf van John F. Kennedy, Bill Clinton) houdt de openingsrede en Richard Holmes (Engelse dichters als Shelley en Coleridge) de publiekslezing. Thema's zijn onder meer politieke impact van de biografie en censuur. different-lives.com